

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

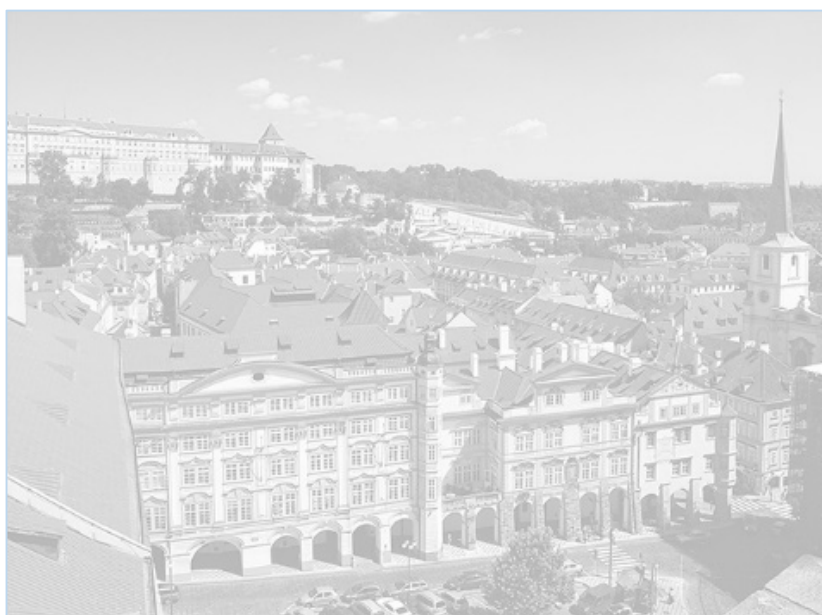
VYBRANÁ TÉMATA

Íránský jaderný program

Mezinárodní vývoj a přijetí Společného komplexního akčního plánu

Obsah:

Počátky jednání o budoucí dohodě	4
Společný komplexní akční plán	6
Ratifikace JCPOA	8
Kritika JCPOA.....	11
Použité zdroje a literatura	12

Vybraná témata č. 4/2016
únor 2016
Autoři: Tomáš Kabíček, Martin Kuta

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	ŘADA: VYBRANÁ TÉMATA
Název: Íránský jaderný program	Typ řady: online
Autoři: Kabíček, T., Kuta, M.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3
Číslo: Vybraná témata č. 4/2016	První vydání řady: leden 2005
Datum: únor 2016	Frekvence vydání řady: nepravidelná
	Zaměření: aktuální témata relevantní pro činnost Parlamentu České republiky
Klíčová slova:	Jazyk: CZ
Írán, jaderný program, smlouva, sankce, E3, EU+3	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studíí	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	

SHRNUTÍ:

Tato práce se věnuje historickému vývoji sjednání dohody o íránském jaderném programu. Nejdříve jsou představeny jednotlivé dohody, které předcházely nedávnému Společnému komplexnímu akčnímu plánu (JCPOA). Následuje rozbor JCPOA, včetně popisu mechanismu kontroly a dohledu nad jeho plněním, a jednotlivých etap zavádění dohodnutých opatření. V další části se práce věnuje procesu schvalování plánu v EU a Spojených státech amerických. V závěru je zmíněna také kritika současného akčního plánu, která především pramení z nedávných pokusů o omezování zbrojení a výroby zbraní hromadného ničení na příkladu Severní Koreje a Iráku.

OBSAH:

Počátky jednání o budoucí dohodě	4
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN	4
Společný akční plán	4
Prozatímní rámcová dohoda	5
Společný komplexní akční plán	6
Základní rysy dohody	6
Obohacování a výzkum a vývoj v této oblasti, zásoby surovin	6
Arak, těžká voda a opětovné zpracovávání	6
Kroky vedoucí k větší transparentci a k budování důvěry	6
Mechanismus kontroly	7
Harmonogram ústředních kroků	7
Ratifikace JCPOA	8
Schválení v íránském parlamentu	8
Projednávání JCPOA v institucích EU	9
Debata o schválení v USA	10
Kritika JCPOA	11
Použité zdroje a literatura	12

Počátky jednání o budoucí dohodě

Dne 14. července 2015 došlo v mezinárodních vztazích k dosažení významného milníku. Byl sjednán Společný komplexní akční plán (*Joint Comprehensive Plan of Action, JCPOA*)¹, jehož cílem má být ukončení údajného úsilí Íránu získat jadernou zbraň. Smlouva znamená dovršení procesu, který započal o mnoho let dříve s ambicí vnést do dynamického blízkovýchodního regionu prvek stability, a to i navzdory mnoha konfliktům, které se v oblasti v nedávné minulosti rozhořely. Přestože podepsání smlouvy představuje pouhý počátek procesu nukleárního odzbrojení Íránu, představuje moment velmi podstatný a historicky ojedinělý.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN

Jednání vedoucí k podepsání současné smlouvy byla předznamenána řadou událostí, ke kterým v regionu došlo před téměř deseti lety.

- V prosinci 2006 Rada bezpečnosti OSN schválila Rezoluci 1737² jako reakci na fakt, že Mezinárodní agentura pro atomovou energii (*International Atomic Energy Agency, IAEA*) nebyla navzdory vyšetřování trvajícím více než 3 roky schopna potvrdit či vyvrátit, zda v Íránu nedochází k neoprávněným aktivitám souvisejícím s manipulací s jaderným materiálem. Na Írán tak byla uvalena řada sankcí, jejichž cílem bylo formou omezení exportu do země či importu z ní zabránit zisku součástí či technologií, které jsou pro některé jaderné aktivity zcela nepostradatelné.
- V březnu 2007 Rada bezpečnosti OSN jednohlasně schválila další rezoluci 1747³, která uvalila embargo na íránský export všech zbraní a doplňkového materiálu.
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1929⁴, ač neschválena jednohlasně (proti byla Brazílie a Turecko, hlasování se zdržel Libanon), ještě více rozšířila sankce a omezení, které byly vůči Íránu uplatňovány (nejen) na základě výše zmíněných rezolucí. Rezoluce zakázala státům dovozet do Íránu většinu konvenčních zbraní nebo jej jakkoliv jinak přímo či nepřímo podporovat ve snaze o jejich získání.
- Na průlomovou dohodu z července minulého roku pak Rada bezpečnosti OSN zareagovala Rezolucí 2231⁵, která pozastavuje sankce uvalené na Írán, pokud z by následoval kroky popsané v JCPOA.⁶

Společný akční plán

Samotnému Společnému komplexnímu akčnímu plánu však předcházelo několik kol vzájemných rozhovorů a dílčích dohod a finální úmluva se tak nerodila vůbec snadno. Formální jednání započalo

¹ Znění JCPOA dostupné z WWW: http://eeas.europa.eu/iran/index_en.htm.

Plné znění (včetně dodatků) dostupné např. zde: <https://assets.documentcloud.org/documents/2165399/full-text-of-the-iran-nuclear-deal.pdf>.

² Resolution 1737 (2006). Adopted by the Security Council at its 5612th meeting on 23 December 2006. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1737-2006.pdf.

³ Resolution 1747 (2007). Adopted by the Security Council at its 5647th meeting on 24 March 2007. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1747-2007.pdf.

⁴ Resolution 1929 (2010). Adopted by the Security Council at its 6335th meeting on 9 June 2010. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf.

⁵ Resolution 2231 (2015). Adopted by the Security Council at its 7488th meeting on July 2015. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2231.pdf.

⁶ UN arms embargo on Iran. In: Stockholm International Peace Research Institute [online]. 2016 [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/iran.

přijetím tzv. Společného akčního plánu (*Joint Plan of Action, JPOA*)⁷ v listopadu 2013, kdy se sešla tehdejší vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonová s ministry zahraničních věcí skupiny E3/EU+3 (Čína, Rusko, Spojené státy americké, Francie, Německo, Spojené království) a zástupci Íránu. Ze setkání vzešla dohoda, která se stala prozatímní smlouvou připravující cestu pro nastavení dlouhodobějšího a komplexního řešení týkajícího se budoucnosti íránského jaderného programu. Írán se ve smlouvě mimo jiné zavázal k těmto krokům:

- pozastavení obohacování uranu nad 5 % na celém svém území;
- zmrazení kapacit obohacování uranu (zastavení produkce nových centrifug s výjimkou nahrazení poškozených přístrojů);
- výrazné snížení zásoby obohaceného uranu;
- zastavení jakýchkoli kroků vedoucích k rozvoji těžkovodního reaktoru v Araku;
- zamezení opětovnému zpracovávání materiálu nebo výstavbě zařízení schopných takového opětovného zpracovávání;
- povolení k hlubšímu a důkladnějšímu monitorování svých aktivit v dané oblasti.

Protistrany se naproti tomu zavázaly nadále nepřijímat nové sankce a některé existující naopak zrušit (zejména sankce uvalené na petrochemické produkty a některé vzácné kovy včetně zlata)⁸. Společný akční plán však měl být především zaměřen, řečeno slovy generálního ředitele IAEA Jukiji Amana, na dosažení „vzájemně dohodnutého, dlouhodobého a komplexního řešení, které by zajistilo, že íránský jaderný program bude výhradně mírový.“⁹

Prozatímní rámcová dohoda

Vedle prozatímního akčního plánu předcházela sjednání JCPOA ještě rámcová dohoda, na které se shodli zástupci zemí skupiny P5+1 (pět stálých členů Rady bezpečnosti OSN a Německo) a Íránu. Rámcová dohoda byla sjednána na osmidenním jednání ve švýcarském Lausanne v dubnu 2015.¹⁰ Obrysy této dohody vznikaly již na jednáních v průběhu března 2015.¹¹ Dohoda přinesla prohloubení dříve stanovených kroků, týkajících se např. redukce asi dvou třetin instalovaných centrifug a omezení zásob méně obohaceného uranu z 10 000 kg na 300 kg během 15 let. IAEA získá přístup k infrastruktuře sloužící k obohacování rudy a k informacím a těmto zařízením. Dohled ze strany IAEA a přeměna některých zařízení jsou podmínky pro další pozastavování sankcí.¹²

Průběh setkání i jeho výsledky byly doprovázeny četnými vyjádřeními čelných politických představitelů. Nynější vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Federica

⁷ Joint Plan of Action. Dostupné z WWW: <http://www.theguardian.com/world/interactive/2013/nov/24/iran-nuclear-deal-joint-plan-action>.

⁸ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. Factsheet: E3/EU+3 nuclear negotiations with Iran: Terms of the agreement on a Joint Plan of Action, including measures to be under taken by the European Union. Brussels, 2014 [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131219_02_en.pdf.

⁹ Introductory Statement to Board of Governors. In: IAEA [online]. Vienna, 2014 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z WWW: <https://www.iaea.org/newscenter/statements/introductory-statement-board-governors-61>.

¹⁰ Tématu se Parlamentní institut věnoval v Přehledech SZBP duben 2015. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=105376>.

¹¹ Tématu se Parlamentní institut věnoval v Přehledech SZBP březen 2015. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=104620>.

¹² Parameters for a Joint Comprehensive Plan of Action Regarding the Islamic Republic of Iran's Nuclear Program. In: U.S. Department of State [online]. Washington, DC, 2015 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2015/04/240170.htm>.

Mogheriniová označila výstupy setkání za zásadní rozhodnutí vedoucí k úspěšnému přijetí finální dohody¹³ a Barack Obama jej dokonce označil za akt „historického porozumění“ s Íránem.¹⁴

Společný komplexní akční plán

Společný akční plán připravil cestu k přijetí JCPOA, neboť nová smlouva dříve vedená jednání široce zohlednila. V červenci 2015 se Írán společně se šesti zúčastněnými zeměmi shodl na posledních detailech nově vznikající smlouvy, která tak byla v konečném znění poprvé představena širší veřejnosti.

Základní rysy dohody

Smlouva je přehledně dělena na preambuli, ve které jsou potvrzeny mírové úmysly dohody, obecná ustanovení (podmínka monitorovací mise IAEA, nezbytnost mírového využití jaderné energie, zavedení pravidelných schůzek na ministerské úrovni atd.) a další tři části, které jsou rozebrány detailněji dále.

Obohacování a výzkum a vývoj v této oblasti, zásoby surovin

V rámci prvního bodu smlouva hovoří o nezbytnosti postupného vyřazování IR-1 centrifug v časovém horizontu maximálně deseti let. V tomto období nesmí počet centrifug tohoto typu v zařízení v Natanzu přesáhnout počet 5060 kusů. Nadále však Írán může provádět obohacování a to způsobem, který nevede k akumulaci obohaceného uranu. Írán nebude dále (až na výjimky) vyrábět většinu centrifug s výjimkou nefunkčních, které může nahradit novými. V souladu s dlouhodobým plánem musí Írán udržet úroveň obohacování uranu maximálně na 3,67 %. Zařízení ve Fordow bude přeměněno na nukleární, fyzikální a technologické centrum, přičemž v některých předem dohodnutých oblastech bude zahájena mezinárodní spolupráce. Fordow se týká i omezení centrifug, kdy jich v jednom křídle zařízení zůstane celkem 1044 (IR-1 centrifugy) v šesti kaskádách. Dvě z těchto kaskád budou nadále fungovat bez uranu a budou modifikovány na produkci stabilního isotopu. Zbylé čtyři zůstanou nefunkční a jakékoliv další budou odstraněny a uskladněny za dozoru IAEA. V horizontu patnácti let se pak Írán zavazuje k udržení zásob pod hranicí 300 kg obohaceného uranu.

Arak, těžká voda a opětovné zpracovávání

Druhý bod úmluvy počítá s přebudováním těžkovodního reaktoru v Araku dle mezinárodně uznaného návrhu. Smysl reaktoru bude spočívat v ryze mírové činnosti se zohledněním průmyslových a lékařských potřeb. Írán se dále zavazuje držet krok s nejnovějšími technologickými trendy v oblasti lehké vody a v souvislosti s tím nevybuduje žádné zařízení na produkci či akumulaci vody těžké. Ze země budou vyvezeny zásoby vyhořelého paliva pro další zpracování a bude splněn závazek zákazu budování kapacit na opětovné využití tohoto paliva.

Kroky vedoucí k větší transparentnosti a k budování důvěry

Třetí bod JCPOA zmiňuje mimo jiné monitorovací misi IAEA, jejíž úlohou bude dohlížet na úspěšnou implementaci bodů smlouvy a zavádět kroky vedoucí k větší transparentnosti. V rámci této mise tak Írán musí umožnit dlouhodobé působení IAEA v oblasti. Po dobu 25 let bude IAEA monitorovat

¹³ Joint Statement. In: European Union External Action [online]. Brussels, 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150402_03_en.htm.

¹⁴ Iran nuclear talks: 'Framework' deal agreed. In: BBC [online]. Lausanne, 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-32166814>.

produkcí uranové rudy, po 20 let bude dohlížet na rotory a měchy centrifug a pro využití budou do budoucna preferovány moderní certifikované technologie schválené IAEA. Írán se zároveň v posledním bodu zavazuje zdržet se aktivit cílených na rozvoj jaderných výbušných zařízení.¹⁵

Mechanismus kontroly

Rozhodnutí Rady (SZBP) 2015/1863 obecně stanovilo povinnost členských států EU kontrolovat, zdali nedochází k porušování rozhodnutí především s ohledem na dovoz vojenských, jaderných a raketových technologií a materiálu a věcí dvojího užití. Zároveň JCPOA obsahuje ustanovení o společné monitorovací komisi. Společná monitorovací komise je zakotvena v příloze IV JCPOA.¹⁶ Tu tvoří zástupci skupiny zemí E3/EU+3 a Íránu. V jednotlivých oblastech, kde je to žádoucí, komise vytvoří pracovní skupiny. Významná role je přisouzena vysoké představitelce Unie, která zajišťuje koordinaci těchto aktivit.

Společná komise bude plnit roli dohledu a posouzení (schválení) výzkumné činnosti a další činnosti související s mírovým využitím íránského jaderného programu. Dále bude mít za úkol posuzovat změny v sankčním režimu. V této souvislosti bude komisi náležet možnost projednávat výzvy, které k JCPOA vznesla Rada bezpečnosti OSN. Komise by měla rovněž plnit funkci výkladového orgánu v případě vzniku výkladových nesrovnalostí vyplývajících ze zavádění JCPOA. Jednání komise by mělo probíhat každé tři měsíce. Rozhodnutí komise jsou přijímána na základě konsenzu.

Harmonogram ústředních kroků

Velmi podstatnou součástí JCPOA je časový harmonogram. Ten je obsažen v příloze V.

- Dnem dokončení jednání je 14. červenec 2015.¹⁷
- Dnem přijetí je 18. říjen 2015, kdy smlouva vstoupila v platnost. V tento den Írán začal provádět závazky vyplývající z JCPOA; EU a Spojené státy začaly činit nezbytné kroky pro zrušení sankcí.¹⁸
- Den implementace nastal 16. ledna 2016. IAEA ověřila provádění smluvených akcí ze strany Íránu. Generální ředitel IAEA přednesl zprávu, ve které potvrdil splnění závazných opatření ze strany Íránu. Souběžně s tím státy skupiny E3/EU+3 podnikly kroky, ke kterým se dříve zavázaly.¹⁹ V tento den navíc EU v úředním věstníku zveřejnila právní úkon, kterým stvrdila platnost právních předpisů přijatých během dne přijetí (18. říjen 2015).²⁰ Úleva od některých

¹⁵ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. Joint Comprehensive Plan of Action [online]. Vienna, 2015 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/docs/iran_agreement/iran_joint-comprehensive-plan-of-action_en.pdf

¹⁶ Joint Comprehensive Plan of Action, Vienna, 14 July 2015, Annex IV: Joint Commission. Dostupný z WWW: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/docs/iran_agreement/annex_4_joint_commission_en.pdf.

¹⁷ Tématu se věnoval Parlamentní institut v Přehledech SZBP červenec 2015. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=115471>.

¹⁸ V případě EU došlo k přijetí rozhodnutí Rady (SZBP) 2015/1863 ze dne 18. října 2015, kterým se mění rozhodnutí 2010/413/SZBP o omezujících opatřeních vůči Íránu. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015D1863&rid=1>.

Nové rozhodnutí upravovalo ustanovení o pozastavení sankcí a zároveň stanovilo nové povinnosti členských států zajistit dohled na plnění rozhodnutí, především povinnost v případě odůvodněné obavy z přepravy zakázaných komponentů do Íránu takovou transakci zastavit.

¹⁹ Tématu se věnoval Parlamentní institut v Přehledech SZBP leden 2016. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=78713>.

²⁰ Jedná se o rozhodnutí Rady (SZBP) 2016/37 ze dne 16. ledna 2016 o dni použitelnosti rozhodnutí (SZBP) 2015/1863, kterým se mění rozhodnutí 2010/413/SZBP o omezujících opatřeních vůči Íránu. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016D0037&from=CS>.

sankcí dle dřívější smlouvy JPOA byla 16. ledna nahrazena zrušením všech ekonomických a finančních sankcí v souladu s JCPOA.

- Přechodné období trvá maximálně 8 let po dni přijetí, tedy do 18. října 2023, případně i dříve, pokud bude potvrzeno, že veškerý jaderný materiál je v zemi využíván výhradně pro mírové účely. V tento den EU zruší všechny sankce související se šířením jaderných zbraní a raketových technologií.²¹ Dále dojde k odstranění určitých právnických a fyzických osob ze sankčních seznamů.
- Den ukončení platnosti rezoluce Rady bezpečnosti OSN nastane 10 let po dni přijetí. V tento den budou ukončena všechna opatření Rezoluce RB OSN č. 2231 (2015). Rada bezpečnosti zároveň vydá finální posouzení íránského jaderného programu a EU zruší všechny zbývající sankce.²²

Společně s EU započaly s pozastavováním uplatňování sankcí případně jejich rušením i Spojené státy. V této souvislosti došlo k rušení některých dílčích sankcí týkajících se např. íránského finančního či bankovního sektoru, energetického sektoru, petrochemických produktů, automobilového průmyslu, výstavby lodí a lodní přepravy.²³

Ratifikace JCPOA

Samotná ratifikace smlouvy ze strany zúčastněných aktérů se neobešla bez komplikací a kontroverzí. Speciální pozornost byla JCPOA věnována nejen ve Spojených státech, kde se stala předmětem politické soutěže²⁴, ale také jinde ve světě. Pestrost názorů tak dobře reflektuje komplikovanost tématu.

Schválení v íránském parlamentu

V íránském parlamentu (*Majlis*) došlo k hlasování o souhlasu s ratifikací smlouvy dne 13. října 2015. V hlasování se 161 členů vyslovilo pro schválení smlouvy, 59 proti a 13 členů se zdrželo. Na výsledcích hlasování však není patrný důvod pozdějších kritik, které byly směřovány zejména na předsedu parlamentu Ali Larijaniho, a to z důvodu jeho údajné snahy hlasování významně urychlit, a znemožnit tak jakoukoliv hlubší diskuzi. Předseda Larijani měl tímto způsobem členům parlamentu odebrat možnost připomínkovat smlouvu, a tak ji významně poškodil. Celá diskuze byla limitována na pouhých 20 minut. Navzdory tomu však byla smlouva Majlisem oficiálně schválena a poté, co ji následující den posvětila i Rada dohlížitelů, kontrolující veškerou legislativu Majlisu, byly odstraněny i poslední překážky k její plné implementaci.²⁵ O několik dní později pak následovalo i vyjádření nejvyššího duchovního vůdce Íránu ajatolláha Chameneiho, který smlouvu (až na malé výjimky v jejím obsahu)

²¹ Jedná se o nařízení Rady (EU) č. 267/2012 ze dne 23. března 2012 o omezujících opatřeních vůči Íránu a o zrušení nařízení (EU) č. 961/2010. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R0267&qid=1455705496684&from=CS>.

²² ESVC: Information Note on EU sanctions to be lifted under the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), 23. 1. 2016 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z WWW: http://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/iran_implementation/information_note_eu_sanctions_jcpoa_en.pdf.

²³ Více informací ohledně rušení sankcí ze strany USA např. zde: https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/implement_guide_jcpoa.pdf

²⁴ K počáteční fázi tohoto problému viz Přehled SZBP březen 2015. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=104620>.

²⁵ The JCPOA (Barjam) and Parliament Approval. In: Majlis Monitor [online]. 2015 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <https://mailismonitor.com/en/2015/11/the-jcpoa-barjam-and-parliament-approval-2/>.

rovněž podpořil²⁶ a s připomínkami odeslal prezidentovi Rúhánímu, který Chameneího poznámky přijal.²⁷

Projednávání JCPOA v institucích EU

Schválení JCPOA na úrovni institucí EU proběhlo podobně rychle jako v íránském Majlisu, aniž by však zavdávalo důvod k jakýmkoliv hlubším pochybnostem. Akčním plánem se zabývala Rada pro zahraniční věci (FAC) na svém zasedání 20. července.²⁸ Ministři zahraničí členských států EU se jednoznačně shodli na přijetí dohody o jaderném programu, čímž odmítli skeptické hlasy zaznívající v americkém Kongresu či Izraeli.²⁹ Vysoká představitelka Mogheriniová shrnula kladný postoj EU ke smlouvě konstatováním, že se jedná o „*dohodu, která má potenciál otevřít novou kapitolu v Íránu, v mezinárodních vztazích i vztazích se zbytkem regionu*“.³⁰

V souvislosti se zveřejněnou zprávou IAEA z ledna 2016, podle které Írán splnil závazky vyplývající z JCPOA, došlo k naplnění všech podmínek pro den implementace. V úředním věstníku také vyšlo rozhodnutí Rady o zahájení období pozastavení uplatňování sankcí. Vysoká představitelka Mogheriniová informovala o vývoji ministry zahraničních věcí členských států na okraj zasedání Rady pro zahraniční věci (*Foreign Affairs Council*, FAC) dne 18. ledna 2016.³¹

Evropská služba vnější činnosti (ESVČ) ke dni implementace JCPOA vydala společné prohlášení s íránským ministrem zahraničí Mohammadem Džavádem Zarífem.³² V prohlášení se zdůrazňuje budoucí dohled na plnění smlouvy. I v následném období je výrazný význam kladen na IAEA, která by měla zajišťovat odborný dohled nad plněním dohody. Podle Mogheriniové a Zarífa je dohodnutý společný plán funkční a pevný a představuje výrazný prvek stabilizace regionu. Jednání rovněž ukázala pozitivní přínos multilaterální diplomacie s dostatkem politické vůle.

V únoru 2016 potom proběhla oficiální návštěva ministra Zarífa v Bruselu. Představitelé EU by měli Írán navštívit na jaře letošního roku.³³

Vysoká představitelka Mogheriniová na setkání s představiteli IAEA uvedla, že EU a IAEA zůstanou v úzkém kontaktu (i s ohledem na fungování společné monitorovací komise, vzniklé podle JCPOA; k tomu viz dále). Zároveň ale Mogheriniová uvedla, že v otázce bezpečnosti jaderné energetiky bude EU rozvíjet s Íránem kontakty na dvoustranné bázi.³⁴

²⁶ Iran's Supreme Leader approves nuclear deal -- with conditions. In: CNN [online]. 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2015/10/21/middleeast/iran-nuclear-deal/>.

²⁷ President Rouhani Writes Letter to Ensure Full Compliance with Leader's Conditions on N. Deal. In: Fars News Agency [online]. Tehran, 2016 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://en.farsnews.com/newstext.aspx?nn=13941028000791>.

²⁸ Tématu se věnoval Parlamentní institut v Přehledech SZBP červenec 2015. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=115471>.

²⁹ Europe backs Iran nuclear deal in signal to U.S. Congress. In: Reuters [online]. Brussels, 2015 [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-eu-idUSKCNOPUOS520150720>

³⁰ Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Foreign Affairs Council. In: European Union External Action [online]. Brussels, 2015 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150720_04_en.htm

³¹ Rada EU: Iran: Council lifts all nuclear-related economic and financial EU sanctions, 16. 1. 2016. Dostupné z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/01/16-iran-council-lifts-all-nuclear-related-eu-sanctions/>.

³² ESVČ: Joint statement by EU High Representative Federica Mogherini and Iranian Foreign Minister Javad Zarif, 16. 1. 2016. Dostupné z WWW: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2016/160115_01_en.htm.

³³ ESVČ: Remarks by High Representative / Vice-President Federica Mogherini at the Joint press stakeout with Iranian Foreign Affairs Minister, Mohammad Javad Zarif, 15. 2. 2016. Dostupné z WWW: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2016/160215_06_en.htm.

³⁴ Setkání mimo to přineslo rozhodnutí o posílení spolupráce mezi EU a IAEA v otázce jaderné bezpečnosti a bezpečnostních předpisů, udržitelného rozvoje, výzkumu a inovací.

K tomu viz blíže Evropská komise: IAEA and EU make progress on nuclear cooperation, 25. 1. 2016. Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/energy/en/news/iaea-and-eu-make-progress-nuclear-cooperation>.

Debata o schválení v USA

Zcela opačnou tendenci nabrala diskuze ohledně JCPOA ve Spojených státech. V rámci Kongresu bylo projednáváno několik návrhů zákonů týkajících se právě iránského jaderného programu a sankcí vůči této zemi. Členové kongresu dali hned od počátku najevo svůj zájem o projednávání JCPOA. Požadovali, aby mohli smlouvu posoudit dříve, než dojde k nějaké akci. Zároveň prohlásili, že pravomoc pozastavit uplatňování sankcí náleží kongresu, nikoliv prezidentovi. Výsledkem toho je zákon zajišťující přezkum a dohled nad smlouvami týkajícími se iránského jaderného programu ze strany kongresu (*Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015*, H. R. 1191³⁵).

Návrh tohoto zákona byl v kongresu představen 2. března 2015. Hlavním bodem zákona je povinnost prezidenta předložit kongresu ke schválení detaily budoucí dohody s Íránem o jeho jaderném programu ihned, jak se zúčastněné strany shodnou na jejím konečném znění. Kongres si tím vydobyl mimořádný prostor při projednávání budoucího plánu JCPOA. Jeho členové získali šedesátidenní lhůtu pro projednání (schválení, či zamítnutí) budoucí dohody.³⁶

Od 20. července do 18. září 2015 se kongres zabýval JCPOA. Sněmovna reprezentantů nejprve přijala rezoluci (H. Res. 411³⁷), že prezident porušil sekci 2 zákona o přezkumu a dohledu nad smlouvami týkajícími se iránského jaderného programu (*Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015*). Prezident dle Sněmovny nesplnil podmínku a nepředložil všechny materiály, které se týkají jaderné dohody (konkrétně nebyly dle Sněmovny předloženy 2 smlouvy mezi IAEA a Íránem).

Dne 9. září 2015 byl představen návrh zákona (H. R. 3461)³⁸ vzešlý ze Sněmovny reprezentantů. Podle tohoto návrhu zákona kongres vyslovuje souhlas s JCPOA. V průběhu projednávání ve Sněmovně byly navrženy další usnesení a návrhy zákonů.

- Návrhem zákona H. Res. 412³⁹ se členové Sněmovny zavazovali, že jeho přijetím dojde též k přijetí návrhu zákona H. Res. 411 o prezidentově porušení zákona o přezkumu a dohledu nad smlouvami týkajícími se iránského jaderného programu. Dále měli tímto zákonem nařídit projednání návrhu zákona H. Res. 3461 a to tak, že budou zakázány veškeré úpravy jeho znění a projednávání bude trvat tři hodiny, rovnoměrně rozdělené mezi politické tábory a diskuze bude usměrněna předsedou Sněmovny.
- Návrhem zákona H. Res. 3460⁴⁰ se pozastavuje pravomoc prezidenta USA jakkoliv ovlivňovat použití sankcí vůči Íránu a to až do 21. ledna 2017.

Dne 11. září došlo ke hlasování, ve kterém byl návrh zákona H. Res. 3461 ve Sněmovně reprezentantů zamítnut (162 hlasů pro, 269 hlasů proti tomuto návrhu). Návrh H. Res. 3460 o pozastavení pravomocí prezidenta v otázce použití sankcí byl ve Sněmovně reprezentantů přijat. V současnosti tento zákon čeká na schválení Senátem; v případě přijetí bude postoupen prezidentovi k podpisu.

³⁵ Text of the Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015. Dostupné z WWW:

<https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr1191/text>.

Tento zákon je doplněním zákona o jaderné energii.

³⁶ Rámcová prozatímní dohoda o iránském jaderném programu z dubna 2015 byla projednána v obou komorách kongresu v květnu. Po schválení v kongresu byla dohoda předložena prezidentovi k podpisu. Ten tak učinil 22. května 2015.

³⁷ H.Res. 411: Finding that the President has not complied with section 2 of the Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hres411>.

³⁸ H. R. 3461: To approve the Joint Comprehensive Plan of Action, signed at Vienna on July 14, 2015, relating to the nuclear program of Iran. Dostupný z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr3461/text>.

³⁹ Providing for consideration of the resolution (H. Res. 411) finding that the President has not complied with section 2 of Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hres412/text/eh>.

⁴⁰ To suspend until January 21, 2017, the authority of the President to waive, suspend, reduce, provide relief from, or otherwise limit the application of sanctions pursuant to an agreement related to the nuclear program of Iran. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr3460/text>.

Na půdě Senátu probíhalo projednávání íránské jaderné smlouvy v září 2015. Republikánští senátoři navrhli dodatek k právě projednávanému návrhu zákona H. J. Res. 61⁴¹ o zdravotní péči pro veterány S. Amdt.2640.⁴² Prostřednictvím tohoto dodatku by v případě schválení kongres vyjádřil odmítavé stanovisko k íránské jaderné smlouvě, aby zabránil, že o uplatňování sankcí může sám prezident. Senátoři za Demokratickou stranu obstrukcemi (filibustering) zabránili, aby republikánští senátoři dodatek k návrhu zákona v takové podobě schválili. Republikánští senátoři zároveň nedisponovali dostatkem hlasů, aby filibustering ukončili a přistoupili k hlasování. O tomto bodu proběhla ještě dvě hlasování (15. a 17. září), avšak výsledek byl až na poměr hlasů vždy zamítavý.⁴³ Poslední snahou zamezit smlouvě byl dodatek S.Amdt.2656⁴⁴ k dodatku S.Amdt.2640, kterým měl být prezident USA zbaven pravomoci manipulovat se sankcemi týkajícími se íránské jaderné dohody. Ani tento návrh zákona nezískal podporu, potažmo o něm ani nebylo hlasováno, protože tomu demokratičtí senátoři pomocí filibusteringu zabránili. Senátem tak neprošel žádný zákon, který by smlouvu jednoznačně zamítl.

Kritika JCPOA

Vedle pozitivního přijetí smlouvy existují také kritické hlasy, které před JCPOA varují. Řada odpůrců poukazuje především na to, že existuje reálné riziko, že by se Írán mohl pokusit po ukončení platnosti sankcí vyrobit bombu a to v rekordně krátké době. Nemálo kritiků dokonce upozorňuje, že efekt nově přijaté smlouvy bude zcela opačný a Íránu se naskytne reálná příležitost jadernou bombu vyrobit⁴⁵. Jiní odpůrci smlouvy, mezi něž patří i někteří blízcí spojenci Spojených států na Blízkém východě, vyjadřují obavy, že by plánované pozastavení některých uvalených sankcí mohlo vést až k rozšíření vlivu Íránu v regionu v důsledku zisku dodatečných zdrojů (například z prodeje ropy). V souvislosti s tím se obávají budoucího rušení dříve nastavených sankcí a zejména zrušení zákazu OSN dovážet do Íránu zbraně (do 5 let), podobně jako zrušení zákazu vývoje balistických raket schopných nést jadernou nálož (maximálně do 8 let). Toto postupné uvolnění může dle odhadů některých analytiků vést až k výrazné expanzi Íránu v rámci regionu. Pro většinu regionálních spojenců tak hrají velmi podstatnou roli bezpečnostní závazky poskytované Spojenými státy. V zemích rovněž panují obavy z možné budoucí „neopatrnosti“ v souvislosti se sblížením Íránu a Spojených států.⁴⁶

Někteří kritici JCPOA se nadto obávají, že by se Írán mohl svévolným porušováním uzavřené dohody pokusit získat jaderný arzenál. Pro tato tvrzení existují dva příklady – Irák a Severní Korea.

- Někteří kritici poukazují na dění v Iráku Saddáma Husajna po roce 1991. Po první válce v Perském zálivu byla rezolucí Rady bezpečnosti zřízena zvláštní monitorovací komise, která měla v působnosti mezinárodní dohled nad zničením zbraní hromadného ničení v zemi.⁴⁷ Podobně jako v současnosti i tehdejší smluvní uspořádání obsahovalo závazek o umožnění

⁴¹ H.J.Res. 61: Hire More Heroes Act of 2015. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hjres61>.

⁴² Pomocí dodatku S. Amdt. 2640, který by celý původní text návrhu nahradil a namísto něj vložil formulaci vyjadřující odmítavé stanovisko k íránské jaderné smlouvě.

S.Amdt. 2640 (McConnell) to H.J.Res. 61. Dostupné z: <https://www.congress.gov/crec/2015/09/08/CREC-2015-09-08-pt1-PgS6469.pdf>.

⁴³ Cloture on S.Amdt. 2640 (McConnell) to H.J.Res. 61: In the nature of a substitute. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/votes/114-2015/s264>.

⁴⁴ S.Amdt.2656 to S.Amdt.2640. Dostupné z: <https://www.congress.gov/amendment/114th-congress/senate-amendment/2656/actions>.

⁴⁵ Iran After the Deal. In: Foreign Affairs [online]. 2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2015-09-07/iran-after-deal>.

⁴⁶ KATZMAN, Kenneth a Paul K. KERR. Iran Nuclear Agreement [online]. 2016 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/nuke/R43333.pdf>

⁴⁷ UN.org: United Nations Special Commission (UNSCOM) – Basic facts. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/Depts/unscom/General/basicfacts.html>.

vstupu mezinárodních expertů do země, kteří by dohlíželi na likvidaci zbraní hromadného ničení, dále zákaz vývoje dalších zbraní hromadného ničení, odstranění balistických střel s doletem větším než 150 km, ukončení podpory terorismu a podobně. Nedodržování některých ústředních bodů ustanovení rezoluce vedlo až k vojenskému angažmá Spojených států v Iráku v roce 2003.

- Kritika smluvního omezení íránského jaderného programu odkazuje také na negativní zkušenost s dohodou mezi Spojenými státy a Severní Koreou z roku 1994. Země se zavázala zaručit mezinárodním inspektorům vstup do všech jaderných zařízení v zemi. Smlouvu však nakonec porušila a odstoupila i od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní.⁴⁸

Použité zdroje a literatura

Cloture on S.Amdt. 2640 (McConnell) to H.J.Res. 61: In the nature of a substitute. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/votes/114-2015/s264>

Europe backs Iran nuclear deal in signal to U.S. Congress. In: Reuters [online]. Brussels, 2015 [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-eu-idUSKCN0PU05520150720>

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. Joint Comprehensive Plan of Action [online]. Vienna, 2015 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/docs/iran_agreement/iran_joint-comprehensive-plan-of-action_en.pdf

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. Factsheet: E3/EU+3 nuclear negotiations with Iran: Terms of the agreement on a Joint Plan of Action , including measures to be under taken by the European Union. Brussels, 2014 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131219_02_en.pdf

H.J.Res. 61: Hire More Heroes Act of 2015. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hjres61>

H.Res. 411: Finding that the President has not complied with section 2 of the Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hres411>

H. R. 3461: To approve the Joint Comprehensive Plan of Action, signed at Vienna on July 14, 2015, relating to the nuclear program of Iran. Dostupný z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr3461/text>

Information Note on EU sanctions to be lifted under the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) [online]. Brussels, 2016 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/iran_implementation/information_note_eu_sanctions_jcpoa_en.pdf

Introductory Statement to Board of Governors. In: IAEA [online]. Vienna, 2014 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/statements/introductory-statement-board-governors-61>

Iran After the Deal. In: Foreign Affairs [online]. 2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2015-09-07/iran-after-deal>

KATZMAN, Kenneth a Paul K. KERR. Iran Nuclear Agreement [online]. 2016 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/nuke/R43333.pdf>

Iran nuclear talks: 'Framework' deal agreed. In: BBC [online]. Lausanne, 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-32166814>

⁴⁸ Trust, but Verify: Countering the Critics of the JCPOA. In: *Modern Diplomacy* [online]. 2015 [cit. 2016-02-01]. Dostupné z WWW: http://moderndiplomacy.eu/index.php?option=com_k2&view=item&id=1081:trust-but-verify-countering-the-critics-of-the-jcpoa&Itemid=566.

Ke smlouvě mezi Severní Koreou a Spojenými státy viz Armscontrol.org: The U.S.-North Korean Agreed Framework at a Glance. Dostupné z WWW: <https://www.armscontrol.org/factsheets/agreedframework>.

Iran's Supreme Leader approves nuclear deal -- with conditions. In: CNN [online]. 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2015/10/21/middleeast/iran-nuclear-deal/>

Joint Statement. In: European Union External Action [online]. Brussels, 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150402_03_en.htm

Parameters for a Joint Comprehensive Plan of Action Regarding the Islamic Republic of Iran's Nuclear Program. In: U.S. Department of State [online]. Washington, DC, 2015 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2015/04/240170.htm>

President Rouhani Writes Letter to Ensure Full Compliance with Leader's Conditions on N. Deal. In: Fars News Agency [online]. Tehran, 2016 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://en.farsnews.com/newstext.aspx?nn=13941028000791>

Providing for consideration of the resolution (H. Res. 411) finding that the President has not complied with section 2 of ... Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hres412/text/eh>

Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Foreign Affairs Council. In: European Union External Action [online]. Brussels, 2015 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150720_04_en.htm

Resolution 1737 (2006). Adopted by the Security Council at its 5612th meeting on 23 December 2006. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1737-2006.pdf

Resolution 1747 (2007). Adopted by the Security Council at its 5647th meeting on 24 March 2007. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1747-2007.pdf

Resolution 1929 (2010). Adopted by the Security Council at its 6335th meeting on 9 June 2010. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf

Resolution 2231 (2015). Adopted by the Security Council at its 7488th meeting on July 2015. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2231.pdf

S.Amdt. 2640 (McConnell) to H.J.Res. 61. Dostupné z: <https://www.congress.gov/crec/2015/09/08/CREC-2015-09-08-pt1-PgS6469.pdf>

S.Amdt.2656 to S.Amdt.2640. Dostupné z: <https://www.congress.gov/amendment/114th-congress/senate-amendment/2656/actions>

Společný akční plán neboli tzv. Joint Plan of Action. Dostupné např. zde: <http://www.theguardian.com/world/interactive/2013/nov/24/iran-nuclear-deal-joint-plan-action>

Text of the Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr1191/text>

The JCPOA (Barjam) and Parliament Approval. In: Majlis Monitor [online]. 2015 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <https://majlismonitor.com/en/2015/11/the-jcpoa-barjam-and-parliament-approval-2/>

To suspend until January 21, 2017, the authority of the President to waive, suspend, reduce, provide relief from, or otherwise limit the application of sanctions pursuant to an agreement related to the nuclear program of Iran. Dostupné z: <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr3460/text>

Trust, but Verify: Countering the Critics of the JCPOA. In: *Modern Diplomacy* [online]. 2015 [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: http://moderndiplomacy.eu/index.php?option=com_k2&view=item&id=1081:trust-but-verify-countering-the-critics-of-the-jcpoa&Itemid=566

UN arms embargo on Iran. In: Stockholm International Peace Research Institute [online]. 2016 [c